

այսինքն է ԻՆՆԵՐՈՐԴ ԺՈՂՈՎ,
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆԱՅ ԻՏԱԼԱՑԻՈՑ
ՎԵՆԵՏԻԿ 1847.

Վախազահները և իրենց տեղակալներն ու քարտուղարները արծրթէ միտալ առին : Վողովին վերջի օրերը այն արքունական պալատին սրահներուն մէջ կանգնեցին Վ ենետկոյ և Վտալիոյ քանի մը հին երևելի անձանց արձանները, ոմանք հասարակաց ծախքով, ոմանք ալ զանազան ընկերութեանց և ազգասէր անձանց ձեռօք . և աս բանիս յիշատակի համար արձանագրութիւն մը դրուեցանոյն պալատին մէջ :

Հիմայ ժողովականք կը դառնան իրենց տեղը և քաղաքը . ոմանք իրենց վաստրկած համբաւովը պսակուած, ոմանք իրենց շահած լուսովը, ոմանք իրենց զուարճալի եղած Վ ենետկոյ յիշատակներովը, ոմանք ալ անոր քիչ մը շատ հանդէսներուն ձանձրութեամբ : Ղմարիտ իմաստունք կը մտածեն հնարք մը աւելի օգտակար կերպով ընելու աս ժողովքները . կարծուած իմաստուններն ալ կը յիշեն որ անունին անոնց կարգը անցեր է . բոլոր խելացի Վտալացիք փափաք մը կը ցուցնեն որ իրենց միաբանութիւնը միայն աս ժողովներուն մէջը չմնայ, որուն որ կարօտ ըլլալին յայտնի կը ցուցնէին : Վ ենք ալ թէ աս փափաքը և թէ բոլոր անոնց դիտած օգուտները իրենց ալ մեր ազգին ալ մաղթելով խօսքերնիս կը վերջացնենք :

Հ. Ղ. Մ

— օրօք օրօք —

ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆԷ

Վախազահ Վ ենետկոյ :

ԻՏԱԼԱՑՈՑ ուսումնականաց իններորդ ժողովը աս տարի Վ ենետիկ քաղաքը ըլլալուն պատճառաւ, այն քաղաքական հանդէսներն որ ամէն տարի կ'ըլլային դարնան մէջ՝ աս տարի աշնան ձգուեցան . աս հանդէսներուն առաջինն ու եզականը սեպտեմբերի Վ ենետկոյ նաւարշաւը որ եղաւ նոյն ամիսին 19ին :

Վաւարշաւը՝ խիստ հին ատենը սրբազան հանդէսներուն կամ հրապարակական խաղերուն մէկն էր, և անոր ստորագրութիւնը Վ իրգիլիոս շատ ազգոր կերպով կ'ընէ Վ նէականին հինգերորդ գրքին մէջ .

« Հայրն Ենէաս ոստ 'ի սղոցւոյ սաղարթուն Անգ Նըպատակ կանգնէ 'ի տես նաւաստուոյն , Ուստի ըզգարձն արասցեն շուրջ 'ի պարոյր Զերկայնաձիգ ածեալ զընթացս 'ի ստերիւր : Առնուն ըզկայս իւրաքանչիւր վիճակաւ , Եւ ոսկեհոսա պըճնեալ չըքեղք ծիրանեաւ Պետք 'ի բացուստ ցոլան 'ի խելոս նաւաց : Կաղամխեայ սաղարթ 'ի գլուխ պարայած՝ Բազմի մանկտին 'ի յաթուռակըս թիոց , Եւ իւղաթուրմք փայլեն մերկեալ ուղքն 'ի յօծ . Բաղուէք 'ի յեց ըզթիակօք կան պատրաստ , Կալեալ դէտակն նըշանին տալոյ աղդ . Բաղնեալ զյողդողդ աագնապէ զսիրտսն կասկած Եւ ցանկութիւն մըրցանակին 'ի ստացուած : Այն ինչ ապա աղգարարող փողն հընչէ , Յարձակին ընաւք յիւրաքանչիւր տեղաղէ . Բաղնէ զերկինս նաւաստուոյն աղաղակ , Փորփրին յուզեալք կարնեղ ծրեղքըն կոհակք . Հանգէտ ախօրս պատառեն ընդ ալիս , Եւ յեւարձէն հարեալ 'ի ցուռկս և 'ի թիս՝ հերձանի ծով յեղաշըրջեալ վեր 'ի վայր : . . . Հընչէր անտառն ողջոյն 'ի ծափս 'ի գոջիւն , Եւ 'ի յորդոր խրախուսողաց քաջալեր Շուրջ պարագիր ձայնն 'ի յեզերս յեղյեղէր , Եւ բուրբ 'ի դղորդ հարեալք յուժգին բարբառոյն Արձակէին կրկնեալ անգրէն յետ ողջոյն » :

Վ ենետկոյ նաւարշաւը հասարակապետութեան ատենէն հաստատուած քաղաքական հանդէս մըն էր, որ քաղաքին մեծամեծները կը ջա-

նային ամենայն փառաւորութեամբ կատարել . մանաւանդ որ սովորաբար երբոր օտար տէրութեանց դեսպաններ կամ թագաւորական անձինք կուգային քաղաքը տեսնելու՝ Սէնեակեցիք ան ատենը կ'ընէին այս նաւարշաւի հանդէսը :

Ստենով իրեք չորս կարգ էր նաւարշաւը . այսինքն նախ մէկ կամ երկու թիով միջակ նաւակներ որ պալէլս կ'ըսուին՝ կ'արձրկուէին, անոնցմէ ետքը մանր նաւակներ մէյմէկ թիերով՝ հետադարձ ըսուած, անոնց ալ ետեւէն նոյնպիսի պզտի նաւակներ՝ երկերկու թիակով : ()րբեմն Սէնեակեցի մօտ ծովեզերեայ գեղերուն կնիկ մարդիկն ալ այս նաւարշաւի հանդիսին մէջ իրենց կտրձութիւնը կը ցուցնէին, ու իրենց գեղացիի հագուստով՝ գլուխին ալ յարդէ գլխարկ մը դրած՝ նաւարշաւի մրցանակը իրարմէ առնուլ կը ջանային :

Սը ընթացքին ասպարէզը կամ միջոցը գրեթէ 4000 քայլ է . նաւակներուն կեցած տեղը քաղաքին արեւելեան ծայրն է, և բոլոր ընթացքին միջոցը՝ քաղաքին մէջտեղէն անցնող մեծ ջրանցքն է . ան ջրանցքին ծայրը՝ ջրին մէջ կանգնած ցից մը կայ . նաւավարները պիտի երթան ան ցիցին չորս բոլորը մէյմը պիտի պառտին, ու դարձեալ առջի ճամբով ինչուան ջրանցքին կէսէն աւելի պիտի դառնան, և հոն իրենց մրցանակները առնեն : Սը մրցանակները ջրանցքին լայնեկէ մէկ կտորին մէջ ըլլալով՝ մեծամեծները և գատաւորները հոն կը կենան : ()րցանակները չորս հատ գոյնզգոյն դրօշակներ են . մէկը կարմիր, որ ամենէն պատուաւորն է . երկրորդը կապոյտ, երրորդը կանանչ և չորրորդը դեղին . աս չորրորդին վարձքին հետ կուտան նաև խոզի ձագ մը ողջ, և իր դրօշակին վրայ ալ խոզի ձագ նկարուած է . և աս բանիս պատճառն ան է որ ինչպէս խոզը իր գիւրութեանը համար կենդանեաց մէջ ամենէն դանդաղը կը սեպուի, ասանկ

ալ ան չորս քաջերուն մէջ ետքինը : Հանդէսին երկրորդ կամ երրորդ օրը որոշուած ստակ կը բաժնեն յաղթողներուն՝ իրենց քաջութեցը համեմատ : Իսկ ան մրցանակներուն տեղը զարդարուն շինուածք մըն է ծովուն վրայ . հոն երաժիշտներ ալ կեցած կ'ըլլան որ երբ նաւակները կը հասնին և ետքը յաղթողները կուգան մրցանակին առնելու, իրենց նուագարաններովը անոնց սիրտ կուտան . ջրանցքին երկու եզերքն ալ տեղ տեղ ուրիշ երաժիշտներ կեցած՝ հանդէսը կը զարդարեն :

Սը հանդիսին օրը սքանչելի տեսարան մըն է նաւակներուն բոլոր այն ընդարձակ ջրանցքին երեսը վիտալը . ամէն արհեստաւորներու խումբերը մէյմէկ նաւակ զարդարած կը պտտին . նոյնպէս ալ ազնուականները փառաւոր զարդարած նաւակներու մէջ նստած՝ վեր վար կը քայլեն : Սաւարներուն մեծ մասը հին ատենի երևելի ազգաց հագուստներուն ձևովը կը հագուին, երբեմն ալ դիցաբանական ու այլաբանական հագուստներ . նաւակներն ալ ազնիւ լաթերով, թաւիչներով, մետաքսեղէններով կը զարդարուին, և ամէն տեսակ հարստութեան նշաններով :

Սը հանդիսին գեղեցիկութիւնը ըմբռնելու համար՝ պէտք է նաև ջրանցքին տեսքը գիտնալ, որ լայն գետի մը պէս կ'անցնի քաղաքին մէջէն, երկու կողմը փառաւոր պալատներ՝ գեղեցիկ փորուածքներով և ամէն տեսակ գեղեցիկ ճարտարութեամբ շինուած . անոնց ալ պատշգամբներն ու պատուհաններէն ազնիւ դիպակներ, կերպաններ ու գորգեր կախուած են . աչքդ ուր որ դարձնես՝ անթիւ բազմութի կը տեսնես դռներուն ու պատուհաններուն դիմացը նստած, ինչուան երգիքներուն վրայ ալ լեցուած . թող նաւակներով պտտող անհամար մարդիկը :

()րերով առաջ տէրութիւնը հանդիսին հրամանը կը հրատարակէ, ու

մէկէն յօժարութիւն ունեցող կտրիճները կը սկսին փորձեր ընել. մեծերէն ալ ամէն մարդ իր նաւավարին քաջութիւնը իրեն ալ պարծանք մը սեպելով՝ մեծ հոգ կ'ուսնենայ անոր վրայ: Հանդիսին նախընթաց օրը փորձերը կը դադրին. և ինչպէս որ բոլոր Վենետիկեցիք անուանի են բաւականութեան կողմանէ, ան նաւավարներն ալ սովորաբար նոյն օրը սուրբ Եստուածածնայ եկեղեցին կ'երթան, պատարագ մը մատուցանել կուտան. հին ատենը նաև ամէն մէկուն ժողովրդապետը անոր տունը կ'երթար, և հոն բազմութեան առջև զնաւավարը կ'օրհնէր, ետքը անոր նաւակն ալ օրհնելով՝ նաւակին վրայ սուրբ Եստուածածնայ կամ ուրիշ սուրբի մը պատկերը կը կայցընէր:

Եւարդաւին սկսելուն նշան թընդանօթ մը կը նետուի. ան ձայնը լըսուելուն պէս նաւակները նետի պէս կը յարձըկին. ծափահարութե ձայնէն և ժողովրդեան աղաղակէն կ'իմացուի որ նաւակները մօտենալով վրայ են, մէյմըն ալ կը տեսնուին նաւակները. ամէն նաւավար իր նաւակին գլուխը կեցած ոտքի վրայ՝ արիւնք տինք մտած, ջուրը ճեղքելով առաջ կը վազէ, երբեմն ինչուան նաւակին հաւասար կը ծռի, ետքը նորէն կ'ելլէ կը շտկուի, ամէն ջանք կ'ընէ որ քովինէն առաջ անցնի. անդիէն կը տեսնես որ երկու նաւակ քովէ քով հասած՝ մէյմը մէկը մէյմը մէկալը առաջ կ'անցնին ու ետ կը մնան, նաւավարներուն ընտանիքն ու բարեկամներն ալ երկու կողմէն ծափելով աղաղակելով սիրտ կուտան անոնց: Եւ պատահի որ ոմանք կէս ճամբէն ետ մնալով կը յուսահատին, ու կամացուկ մը կը քաշուին մէկդի կ'երթան. քիչ անգամ կ'ըլլայ որ ժողովուրդը զանոնք ծաղը ընէ սուլելով: Իսկ որոնք որ իրար անցնելու ջանքին մէջ առաջ կ'երթան, իրենց տէրերուն ու բարեկամներուն ձայններէն իրաւցընէ նոր զօրութիւն մը ա-

ռած՝ անդադար թիերը կը շարժեն քաջութեամբ, բոլոր ջուրը փրփրացնելով կը պատռուեն, ալիքներուն կաթիլները վեր ցատքեցընելով՝ իրենց քրտանցը հետ կը խառնեն, ու քանի որ վարձատրութեան տեղը կը մօտենան՝ արագութիւննին ալ կ'աւելնայ:

Իփաթոյի մեծ կամուրջին տակէն երկրորդ անգամ որ կ'անցնին՝ մրցանակները կը տեսնուին. բոլոր ժողովուրդը ան կամրջին վրայ ու երկու եզերքը անթիւ բազմութեամբ խռնուած, կարծես թէ նաւավարներէն աւելի տաքցած՝ կ'աղաղակէ. ան միջոցին վերջապէս քաջերուն մէկը կ'երթայ կարմիր դրօշակը ձեռք կը ձգէ, երկրորդը կապոյտը, երրորդն ու չորրորդն ալ իրենց բաժինները. կուգան կը հասնին մէկալ ետ մնացող խեղճերն ալ, բայց փուճտեղը արիւնք տինք մտած:

() Դը կը թնտայ բոլոր ժողովրդեան ծափահարութենէն, անանկ որ խիստ հեռու կեցողներն ալ կ'իմանան թէ որ ատեն եղաւ յաղթութիւնը: Յաղթողները առած դրօշակնին իրենց նաւակներուն ծայրը տնկած, և կարծես թէ ամենեւին մոռցած յոգնածութիւննին, նորէն թիերը ձեռք կ'առնեն ու կը դառնան հանդիսին մէջէն կ'անցնին որ ժողովրդեան ուրախակցութեան ու գովեստներու ձայները լսեն: Ղամբան ուրախութեամբ կը պագտուին իրենց ընտանեացը և բարեկամացը հետ որոնց որ կը հանդիպին. դէպ'ի ճանչնոր տներուն ալ պատուհանները նայելով բարե կուտան, անոնք ալ ամենայն ուրախութեամբ կը գովեն զանոնք: Եւ անկէ ետքը բոլոր մէկալ զարդարուն նաւակներն ալ իրար անցնելու ջանքով կը սկսին ջրանցքին վրայ սահիլ, և բոլոր ան միջոցը նաւակներով կը գոցուի, ինչուան որ արևը կը մըտնէ, և իրիկուան մութը վրայ հասնելով՝ հանդէսը կը վերջացնէ:

Վենետիկոյ հասարակապետութե

վերցուելէն ետքը աս ազգային հանգիսին փառաւորութիւնն ալ շատ պակսեր է, բայց գլխաւոր զարդարանքներն ու յատկութիւնները մնացած են. աս տարիներս աւելի ալ զարգարութեցաւ աս հանդէսը, մանաւանդ մասնաւոր աւելիւներու մէջ, ինչպէս եղաւ ահա աս տարի ուսումնականաց ժողովոյն պատճառաւ:

ԽԵԼԱՅԻ ԽՕՍՔԵՐ ՈՒ ԶՈՒՄՔԱԼԻ ԴԻՊԼՈՄԱՆԵՐ

Իմաստուն հաղաթալարութիւն:

ՆԱՐՏԱՍԱՆ քարոզչին մէկը Գաղղիոյ Լուդովիկոս ԺԴ Թագաւորին առջեւ մաղթողական ճառ մը խօսելու ատենը՝ ինչպէս կ'ըլլայ որ յանկարծակի կը մոռնայ խօսելիքը: Թագաւորը արթուն ու վեհանձն՝ կը դառնայ կ'ըսէ մէկէն քարոզչին. «Սեզի մեծ ուրախութիւն է, հայր, որ հրամանոցդ յիշողութիւնը ատեն կուտայ մեզի գեղեցիկ խօսքերուդ վրայ մտածելու»:

Լինդմասթրութիւն:

ՈՒՐԱՆՈՍ Ը պապին նշանը մեղուներու փեթակէն էր. և որովհետեւ կարծիք կայ եղեր թէ պապը Գաղղիացիները կը սիրէ ու Սպանիացիները կ'ատէ, Գաղղիացւոյն մէկը այսպիսի օտանաւոր մը կը շինէ լատիներէն.

Գաղղիացւոյ տացեն սոքա մեղր անոյշ,
Սպանիացւոյ հարուած խայթից մահադոյժ:

Պապը տեսնելով որ կողմնասէր կարծուեր է, այսպիսի վարպետ պատասխանով ինքզինքը կ'արդարացընէ.

Ամենչուն տացեն ըզմեղրն զանոյշ,
Ի խայթելոյ կացեն նոքա միշտ ըզգոյշ,
Քանզի չունի արքայն մեղուաց ըզխայթոց:

Հանգստութիւն:

ԳԱՂՂԻԱՅԻ մատենագրին մէկը խելացի խօսքով մը կ'ըսէ. «Թէ որ կ'ուզես հանգիստ ըլլալ ու ամենուն հետ աղէկ վարուիլ, ուրիշ բաներուն չխառնուիլ բաւական չէ. պէտք է թողուս որ ուրիշներն ալ քու բաներուդ խառնուին»:

Տգիտութիւն:

ՏՂՈՒՆ մէկը կը հարցընէ իր վարպետին, «Սարժապետ, ծածրա՞յ ի՞նչ ըսէ է:— ԼՆՂանդակ ճանաչար մի է, կ'ըսէ վարժապետն ու տղան տեղը կը ճամբէ: Խեղճը կարծեր է թէ ծածրա՞յդ ուղրա՞յ է, ուղրա՞ն ալ չտեսնուած ճանաչար մըն է:

Լքմանութիւն:

ՅՈՒԼԻՈՍ Կեսար երբոր զօրքով Լիւրիկէն առնելու կ'երթար՝ նաւէն ելլելու ատենը կը սահի կ'իյնայ երեսի վրայ: Օ ինուորները կրնային ան դիպուածը գէշ նշան սեպել. բայց արթուն զօրավարը մէկէն աղէկ նշանի տեղ առնելով կը կանչէ. «Լհա հիմա ձեռքս ընկար, Լիւրիկէ»:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

Տասնհինգ տարի Թագաւոր եղաւ,
Տասնուվեցին հիւանդացաւ,
Երեսունին ընկաւ մեռաւ,
Յետոյ նորէն կենդանացաւ:

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆ ԷՐ ՄԵՂՈՒ: